

Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Савет за издавачку делатност
savet.izdavacka@ff.uns.ac.rs

ЗАХТЕВ ЗА ВЕРИФИКАЦИЈУ КАТЕГОРИЗАЦИЈЕ НАУЧНИХ РЕЗУЛТАТА

Име(на) и презиме(на) аутора ORCID број	Кристина Стевановић <i>ORCID: 0000-0001-7601-8408</i>
Наслов публикације	Растко Петровић: култура, идентитети и род
Назив издавача/суиздавача	Академска књига уз подршку Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије
Место и година издања	Нови Сад, 2026.
Техничке карактеристике (ЦИП, ISBN, ISSN)	CIP 821.163.41.09 Petrović R ISBN 978-86-6263-662-1 ISSN 9 788662 636621
Подаци о рецензентима (име и презиме, звање, афилијација)	Др Предраг Петровић, редовни професор Филолошки факултет Универзитета у Београду Др Бојана Стојановић Пантовић, редовни професор у пензији, Филозофски факултет у Новом Саду Др Бојан Јовић, научни саветник, Институт за књижевност и уметност
Предлог категорије	M42

Назив матичног научног одбора од ког се
тражи верификација

Матични научни одбор за језик и
књижевност

Место и датум:

Н. Сад, 14. 3. 2026.

Дршмица Сидељковић

Потпис

ПРИЛОЗИ

Уз попуњен образац потребно је доставити следеће прилоге.

- За верификацију категорије научних резулата из категорије М10 и М40:
 - 1) 1 примерак монографије у штампаном облику или електронском облику ако је издата у електронској форми (линк);
 - 2) Потписане рецензије.
- За верификацију категорије научног скупа М30 и М60:
 - 1) Програм скупа (у програму скупа мора бити јасно видљиво ко је организатор скупа и из којих држава долазе чланови одбора скупа;
 - 2) Списак учесника/аутора (приложити потврду да су аутори радова из најмање 3 различите земље (за М30));
 - 3) Доказ о рецензирању (потврда да су сви радови прошли научну рецензију пре објављивања).

РЕЦЕНЗИЈА НАУЧНЕ МОНОГРАФИЈЕ
РАСТКО ПЕТРОВИЋ: ИДЕНТИТЕТИ, КУЛТУРА И РОД
КРИСТИНЕ СТЕВАНОВИЋ

Научна монографија Крстине Стевановић *Растко Петровић : идентитети, култура и род* критички, поступно и систематично истражује стваралаштво Растка Петровића у теоријском и методолошком оквиру студија културе, са тржиштем на питањима идентитета, рода и маскулинитета. Ауторка полази од става да у нашој академској заједници још увек не постоји адекватан однос према критичким студијама маскулинитета које су, у случају опуса Растка Петровића, важно теоријско и аналитичко полазиште. У том смислу, ова књига представља и покушај да се родни приступ и студије маскулинитета легитимишу у оквиру академске критике.

Одређујући у уводном делу књиге Петровићеву поетику, ауторка истиче да је реч о песник који својом поезијом слави живот, те је сва његова стваралачка моћ и културна компетенција уложена у покушај да се живот прикаже или створи изнова у својој многострукости и целовитости коју је изгубио. Већ у збирци *Откровење* (1922) Растко се враћао ка колективно несвесном и ка мајчиној утроби, односно ка праматерији. Међутим, ауторка истиче да је Расткова љубав према животу истог је интензитета као и његова мржња према животу. Овај специфични, амбивалентни однос према стварности извире из немогућности човека, односно песника да одговори на питање: зашто и како постојим? Дакле, налазимо се на терену идентитетских питања: како одбрани свој индивидуални, флуидни идентитет када то подразумева подривање универзалног (есенцијалног) разумевања појмова који се налазе у самом корену знања. Изучавање стваралаштва Растка Петровића у оквиру студија културе води ка увиду у специфичне наративне конфигурације идентитета при чему је намера Крстине Стевановић да анализира не подлеже процесима фаворизације неког од конституената идентитета, јер раса, етницитет, религија и род постоје у међусобном односу као места привилегије и искључивања. Овим питањима посвећено је посебно поглавље у којем се даје методолошки оквир за разумевање појмова идентитета и идентификације, што ће бити важно за даље анализе и осветљавање механизма конструкције идентитета у делу Растка Петровића. Ауторка истиче да је један од кључних момената у процесу трагања за идентитетом (појединачним и групним) мотив губљења и стицања, прецизније губљење и стицање различитих културолошких образаца који постају референтни за доживљај света. Позивајући се на теоретичаре какви су Леви-Строс и Цветан Тодоров, ауторка закључује да је процес двоструког удаљавања и приближавања пресудан за успех у потрази за универзалним смислом. Управо је тежња ка „динамичком културном палимпсесту“ била је Расткова интерпретација авангардних поетичких постулата али и начин да се превазиђе судар култура који га је детерминисао као писца и као човека.

Бавећи се раном, „старословенском фазом“ Растковог стваралаштва, коју чине *Бурлеска* (1921), *Откровење* (1922) и приче из „Старословенског циклуса“, ауторка се

прати како Петровић експлицитно изриче и текстуализује своје словенско порекло. Међутим, тумачење поменутих дела указује да идентитет модерног човека не подразумева јединствено и само-садржавајуће биће, односно идентитет не може бити монолитан и фиксиран појам. Петровић покушава да систематизује и мапира словенску културу не би ли је учинио референтном и актуелном у оквиру тадашњих културолошких тенденција. У исти мах, он у својој поетици исповеда и покушава да превазиђе позицију вишеструке маргиналности, доживљавајући себе као другог у односу на представнике авангардних група и праваца у својој домовини, потом у односу на носиоце доминантне конзервативне културне матрице али и у односу на европске авангардисте.

Анализирајући корпус у коме се Петровић бавио потенцијалима словенске културе, ауторка на указује чињеницу да је Растко Петровић репрезент флуидног и хибридног културног идентитета. У прилог томе иду и тумачења Расткових путописа, у којима се као посебна издваја категорија номадског идентитета. Петровић пише о лутању, тачније номадском лутању, јер само номад никада не довршава свој пут – дакле, путује се да би се путовало или пак, да би се привремено присвојила нека територија.

Хибридноост коју ауторка препознаје у наративном и поетском свету Петровићевог дела упућује и на питање присутности хијерархије у хибридизацији. Уочена хијерархија је сложена и представља мешање и компоновање елемената који се не заснивају на вредносном систему бинарне матрице центар/маргина. Растко Петровић је одрастао на Балкану који је место преплитања, мешања и сукоба култура. За овакво разумевање конституисања културног идентитета у текстовима Растка Петровића од важности је анализа његовог најзначајнијег путописа *Африка*. Анализе Кристине Стевановић доказују да је Петровићевог односа према Африци проузрокован његовим односом према Европи и европејству као културној изведби, која се најбоље учи или преиспитује када је Европљанин удаљен од центра. Ауторка истиче да је Растко користио, или бар покушавао да користи, трансгресивни потенцијал путописа који путописцу дозвољава да прекорачи конвенције које постоје унутар његове културне заједнице или културне парадигме.

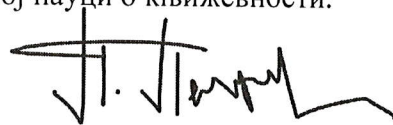
Други део студије посвећен је проблематизовању полног, односно родног идентитета у опусу Растка Петровића. У Растковим текстовима, било да је реч о поезији, прози, есеју или, што је најчешћи случај, о жанровски хетерогеном тексту, не постоји самоуверени и монолошки мушки субјекат утемељен у самој себи и своме разуму. Ауторка утврђује да је однос Растка Петровића према фалогоцентричној матрици, у оквиру које се производи хегемони модел маскулинитета, динамичан што је појаву два типа алтернативних маскулинитета у његовој поетици, који су предмет детаљне анализе.

Важно је истаћи да ауторка Петровићев однос према нормативном маскулинитету, посматра у контексту актуелног времена, простора и захтева заједнице. Тај однос креће се од епифанијског до исповедања потпуне сумње у нужност његовог постојања. И у једном и у другом случају долази до субверзије логоцентричне матрице мишљења, односно у оба случаја долази до конструкције алтернативних типова маскулинитета који доводе у сумњу хегемонију нормативног маскулинитета, како у простору фикције, тако и у простору

стварности. Анализе Кристине Стевановић показују да није лако сврстати или категоризовати поједине јунаке Расткове прозе у постојеће теоријску номенклатуру. Наиме, неки од њих су истовремено хетеросексуалци и имају хомоеротска интересовања, неки су асексуални и имају хомосексуалне жеље, тако да се текст приликом тумачења опире не само натурализованој хетеросексуалности, већ и натурализованој хомосексуалности. У исти мах указује се да се у Петровићевој уметничкој продукцији на различите начине и са различитим интензитетом подривају конзервативни и патријархални конструкти како би се обезбедили услови за стварање аутентичних облика маскулинитета.

Проучавање авангардног и субверзивног потенцијала, које ауторка препознаје и као особено „женско писмо“ у Растковим текстовима, доводи до нових тумачења и вредновања Петровићевих дела а тиме и до промена у канонском дискурсу историје српске књижевности. Бавећи се наративном репрезентацијом сексуалности у Петровићевом опусу, Кристина Стевановић доказује да је реч о сасвим специфичном доживљају и разумевању сексуалности или „сусрета сексова“ који измиче свакој врсти теоријске систематизације у пољу студија рода. Петровићево стваралаштво утемељено је у амбивалентном односу према телу/еротском/сексуалном, било да је реч о књижевности или о фотографији, тако да се изучаваоци његовог дела неминовно изложени суочавању са бројним критичко-теоријским изазовима.

Научна монографија Кристине Стевановић *Растко Петровић : идентитети, култура и род* теоријски је добро заснована и методолошки пажљиво изведена књига која пружа читав низ нових увида у опус нашег најзначајнијег авангардног аутора, Растка Петровића. Кристина Стевановић Растков опус анализира поступно и систематично, долазећи до утемељених и иновативних закључака. У исти мах ова књига представља велики допринос да се родни приступ и студије маскулинитета легитимишу у оквиру наше академске критике. Зато монографију *Растко Петровић : идентитети, култура и род* препоручујем за штампу као значајан допринос нашој новијој науци о књижевности.

Београд, 5. јун 2025.

проф. др Предраг Петровић

Рецензија рукописа књиге Кристине Стевановић

Растко Петровић: идентитети, култура и род

Истраживање обухваћено рукописом књиге Кристине Стевановић, *Растко Петровић: идентитети, култура и род* спаја област студија културе са проучавањем поетике једног од најзначајнијих представника српске авангарде, Растка Петровића. Укључивањем савремених методолошких концепата у проучавање аутентичних авангардних поетичких стратегија, ауторка настоји да укаже на начине на које је Петровић, напоредо са потрагом за собом, остваривао и своје поетско биће. Усмерена на одређивање основних начина утемељења и образовања културног, родног и наративног идентитета у поетици, Стевановићева расветљава везу између Петровићевог стваралаштва и актуелних схватања идентитета као конструкта / конструкције унутар односа и дискурса моћи, умногоме пресудног за идентификацијске процесе субјекта. Овакав приступ указује на то да у делу Растка Петровића, неодвојиво од његовог живота, идентитет представља сложену и динамичну мрежу сачињену од разноврсних и често супротстављених чинилаца који се непрекидно множе и укрштају, образујући бројне и колебљиве субјекатске позиције. Сам хибридни и гранични идентитет у динамичком пољу укрштених сукобљених дискурса према Стевановићевој јесте кључан за несталност субјекта и сталне идентитетске промене код Петровића, које у његовом књижевном стваралаштву доводе до изражене онтолошке стрепње и свести о темељној личној амбивалентности.

Разматрајући конкретну ситуацију наметнуту културним оквирима у којима је Петровић живео и стварао, ауторка наглашава да не долази до прихватања предодређене традиционалне једнозначне и хомогене субјекатске позиције у патријархалном поретку. У Петровићевој поетици субјект је нужно некохерентан, свестан чињенице да себе успоставља из противстављених позиција балканског / европског мушкарца, Европљанина / човека дубоко окренутог примитивним културама, песника / аналитичара, путописца / дипломате. Без обзира на разноликост, промењивост и супротстављеност сложеног субјекта, појам идентитета се показује као потребан и користан за анализу пишчеве аутентичне поетичке и животне визије будући да Петровић текстуализује различите позиције које субјект

заузима у односу на дату референтну тачку у неком дискурсу. Управо историја идентификација у процесу које субјект предузима у потрази за већ предодређеним самим собом, по мишљењу Стевановићеве, твори идентитет у стваралаштву Растка Петровића.

Темељ Петровићеве поетике види се у идеји да се биће, као и конституенти његовог идентитета (пол, род, раса, нација, класна, верска и професионална припадност...) сагледавају као категорије у настајању, непрекидно изложене променама. Сходно томе, Стевановићева показује да Растко Петровић у поетици отвара пут савременом антиесенцијалном тумачењу бића као тока (флуksа) унутар симболичких мрежа, односно дискурзивних пракси, чиме се пружа могућност да се концепт идентитета у Петровићевом делу расветли као релационо конструисан и наглашено обележен неприпадањем, истовремено упућујући на истост и подржавајући неки облик заједништва који наизглед испуњава онтолошку празнину.

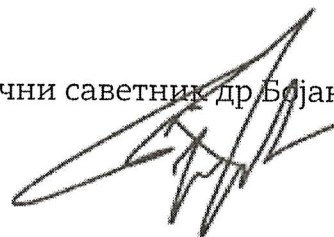
Стевановићева поетику и живот Растка Петровића тумачи као узор културолошке и родне лиминалности. при чему наглашава да писац исказује свест о идеолошком карактеру родне улоге која му је намењена, усложњавајући процес „постајања“ мушкарцем и обележавајући га противуречностима и стрепњом. У анализи се нужно намеће и посебан комплекс питања које при самосвесној конструкцији идентитета представља језик, будући да је писац принуђен да доказ властитог постојања тражи у појмовима и наративним стратегијама који су такође производ дискурса који не одобрава алтернативну мушкост. Тумачењем наративног идентитета као другости (ипсеитета) - тј. Петровићевог упознавања и конституисања себе као непрестано Другог – ауторка истиче значај културног дијалога коме је Растко Петровић несумњиво стремио и у коме припадници мањинских/маргиналних култура и субкултура постају равноправни саговорници.

Повезујући на теоријско-методолошки заснован и аргументован начин савремене поставке културних студија усмерене ка питањима идентитета (маргинализација, трансгресија, лиминалност, номадизам) са проучавањем поетике Растка Петровића, Кристина Стевановић кроз интердисциплинарна истраживања у монографији *Растко Петровић: идентитети, култура и род*

доноси оригиналан и редак приступ сложеном и изазовном Петровићевом делу. Стога се књига се препоручује за штампу.

У Београду, 09.06.2025

научни саветник др Бојан Јовић

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Bojan Jovic', written over the printed name.

Проф. др Бојана Стојановић Пантовић

РЕЦЕНЗИЈА РУКОПИСА *РАСТКО ПЕТРОВИЋ: ИДЕНТИТЕТ, КУЛТУРА, РОД*
ДР КРИСТИНЕ СТЕВАНОВИЋ (РАДНИ НАСЛОВ)

Кроз појмове културни идентитет; маргинализација – трансгресија – лиминалност предочава се детаљна реконструкција механизма успостављања културног идентитета у књижевном опусу Растка Петровића. Најпре се врши анализа културно-историјског контекста, како јужнословенског, тако и европског, у ком се формирала и поетика Растка Петровића. Посебан акценат стављен је на истицање позиције двоструке маргиналности која је извор сложености и амбивалентности наративног идентитета, али и идентитета самог аутора. На тај начин, уочава се специфичност статуса госта/домаћина која је пресудна када је у питању стваралаштво Растка Петровића. Ова позиција указује на појаву културолошке хибридности као основног обележја које је проузроковало рецепцијску кризу, тачније неразумевање и неприхватање аутентичних авангардних поетичко-културолошких настојања Растка Петровића. У складу са савременим разумевањем феномена маргиналности и хибридности који бораве у простору културолошког лимена (прага), ауторка указује на могућности које проистичу из маркиране ситуације. Наиме, инсистира се на лиминалној културолошкој компетенцији Растка Петровића и његовог дела, која покушава да маргини (маргиналној култури, или маргиналној групи или појединцу) обезбеди моћ, ауторитет да самостално сагледава сопствену културу и сопствену поетику.

Из овако перципиране културолошке стварности, доказује се Петровићево настојање да систематизује и мапира словенску културу као кумулативну, ревитализујућу у одређеном историјском тренутку. У том смислу, предузете су детаљне анализе Петровићевих есеја који се баве словенском културом, из једне нове теоријске перспективе која је заснована на укрштању наратолошких, имаголошких и постколонијалних методолошких пракси. Истовремено, приликом истраживања полижанровских текстова/есеја који се баве историјом и културом Словена, а које је Петровић писао током читавог живота, уочен је поетички континуитет о коме се, до

настанка ове тезе, није говорило. Такође, проучавањем поетског и наративног корпуса Растка Петровића, истиче се феномен номадизма и номадског идентитета. Уочава се и доказује постојање номадског субјекта који настаје у непрекидној производњи жеље, те се путовање артикулише као начин мишљења и живота, као врста "онтолошког бескућништва." У том смислу, анализа поезије и путописа, као и есеја Растка Петровића, представља антиципацију филозофских премиса Жила Делеза и једним делом, Рози Брајдоти, који номадизам сагледавају као супротстављање Закону, норми, речју, као непрекидну трансгресију. На овај начин, тумачи се и путопис „Африка“, те се у први план ставља трансгресивни потенцијал путописног жанра, који обезбеђује релативизовање имаголошких представа о Другоме, али и о себи.

Потом се расправља о проблемима полног и/или родног идентитета“, што је конципирано као целина која се састоји из четири дела, управо због недостатка теоријске свести о појму маскулинитет(и). У првом делу је дата кратка историја појмова пол и род, у којој се прате односи између ова два појма, при чему се једнако користе закључци иманентни различитим феминистичким правцима и праксама. Након утврђивања теоријског полазишта које почива на конструктивистичко-локационом приступу (род у динамичкој корелацији са осталим конституентима идентитета), приступа се анализи теорије маскулинитета. У том смислу, излажу се релевантне дефиниције маскулинитета, као и стратегије његовог успостављања, које зависе од различитих дискурса који се међусобно укрштају. Издвајају се основни типови и модели маскулинитета, који су условљени историјско/политичким/религијским контекстом у коме настају. Ауторка их дефинише као "јаки" нормативни маскулинитет, насупрот коме стоје алтернативни "слаби" и "рањени" маскулинитет, који се међусобно прожимају. Такође, у фокусу интересовања се налази производња маскулинитета у авангарди, како српској тако и европској. Притом, показује се у којој мери су слични механизми конструкције маскулинитета у европској и српској авангардној поетици/естетици.

Централни део рада представља анализа конструкције маскулинитета у читавом стваралачком опусу Растка Петровића. У том смислу, спроводи се типологија маскулинитета која указује на сложеност идентитетске конструкције, управо из родне перспективе. Наиме, анализом наративно/поетских стратегија које аутор предузима како би конструисао маскулинитет по својој мери, а који би могао да опстане у

патријархалној заједници која нужно утиче на његово настајање, откривају се извори идентитетских криза. Трагајући и успостављајући оригиналне концепте маскулинитета (јаког и слабог), др Кристина Стевановић предузима ново читање поезије и прозе Растка Петровића којим успева да разоткрије чворишне тачке Петровићеве поетике и естетике. У том истом методолошком оквиру расправља се и о механизмима успостављања типова маскулинитета код српских међуратних аутора.

У Београду, 4.6.2025.

Проф. др Бојана Стојановић Пантовић